

FINSKA FÖRSAMLINGEN

i

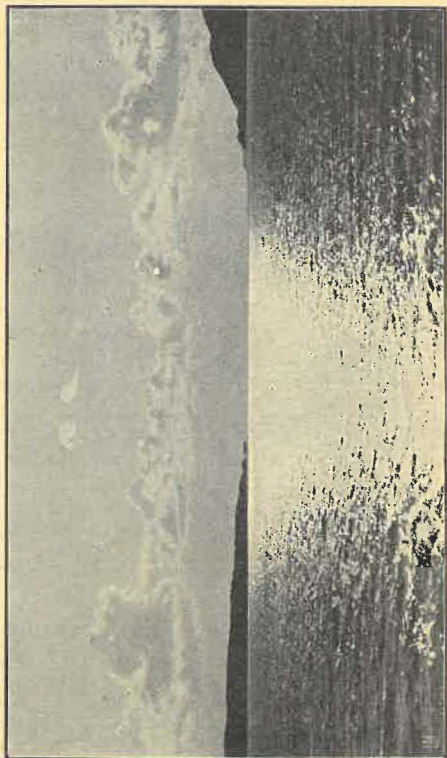
SAN FRANCISCO

FESTPUBLIKATION

HELSINGFORS 1910

FINSKA EV. LUTH. FÖRSÄMNINGEN I SAN FRANCISCO

Gyllene porten (farleden till San Francisco hamn).

FINSKA FÖRSAMLINGEN

I

SAN FRANCISCO

FESTPUBLIKATION

HELSINGFORS 1910

FINSKA EV. LUTH. FÖRSAMLINGEN I SAN FRANCISCO

Öfversigt af missionsarbetet och församlingens i San Francisco förhållanden 1890—1910.

De första finnarne anlände till San Francisco vid tiden för guldfebern ungefär 1850. År 1848 upptäckte en man vid namn J. W. Marshall guld i Californien. Underrättelsen härom spred sig som en löpeld ut i världen och från alla håll hastade man till Californiens förlofvade land för att »skära guld med täljknif.» I hopen funnos äfven finnar och någon af dem slog sig ned i San Francisco, som nu blef medelpunkten för hela Californien och Western. Vid denna tid hade San Francisco omkring 500 innevånare; för närvarande lefva i denna stad öfver en half million människor. En bild af Amerikas snabba framåtskridande! Den egentliga bosättningen af finnar i San Francisco börjar emellertid först omkring år 1860. Genom sin vidsträckta hamn hade San Francisco blifvit en centralort äfven för sjöfarten. Såsom sjömän ha' ock de flesta finnar anländt till San Francisco och fortsatt sitt sjömansyrke med San Francisco såsom medelpunkt eller ock gjort sig fast bosatte i land. Kärleken till sjön är orsaken till att den forne sjömannen gerna bosätter sig i någon större stad vid hafskusten. En finsk befolkning har sålunda uppväxt äfven i San Francisco och i städerna

Oakland, Berkeley och Alameda på andra sidan om San Francisco viken, uppgående för närvarande till omkring 3,000 personer. En stor del af densamma har blifvit helt och hållet främmande för sin egen nationalitet och undviker umgänget med sina egna landsmän. Därför är det ock omöjligt att med noggranhet bestämma våra landsmäns antal. Men hvarför ha' de blifvit så främmande för sitt eget folk och hvarför har största delen förblifvit främmande för församlingen? En orsak är det syndiga lifvet i San Francisco. Vildt var lifvet bland guldgräfvarene och vildt var lifvet fortfarande bland finnarne. Krogen var det enda samlingsstället. Emellertid kände icke alla sig tillfredsställda häraf, ty i hopen funnos äfven sådana, som foro efter någonting bättre. Till San Francisco hade kommit en viss H. Turunen, omkring hvilken samlades sådana, som önskade få till stånd någonting bättre. Han skref år 1887 till Sjömansmissionen i Helsingfors och redogjorde för sin församlings och sina landsmäns förhållanden samt anhöll om understöd för sitt arbete. (Se Kirkollinen Kalenteri år 1904). I Sjömansvännen skrives: »att af hans bref verkligen framgår att såväl lärare som åhörare äro storligen i behof af hjälp och ledning, men det att de äro i beråd att bilda en församling samt att de ha' anskaffat åt sig ett lånebibliotek m. m. bevisar att våra landsmän i den stora vesterns hufvudstad önska gå framåt.» På samma gång uttalas förhoppning därom att man snart skulle kunna sända åt dem hjälp. Äfven missionens egna arbetare hade påpekat nödvändigheten af att sända en arbetare till San Francisco för sjömännens behof. Emellertid kunde icke Turunens om sinnessvaghet påminnande egenomlighet och hans böjlighet för laestadianismen tillvinna sig flertalets understöd. Dessa sände en skrivelse

till Sjömansmissionssällskapet med anhållan att sällskapet skulle sända en sjömanspräst till San Francisco samt med löfte om materiellt understöd. Denna anhållan hade till påföljd att bestyrelsen tog saken under allvarlig pröfning samt att densamma beslöt att år 1889 sända Pastor, Doktor J. K. Nikander att undersöka förhållandena i San Francisco. Om sin resa skriver Doktor Nikander följande: »Under min rekognoceringsfärd observerade jag nog de svårigheter, hvilka komma att möta en blifvande sjömanspräst i San Francisco, men äfven huru väl han vore af nöden för ordnandet af en församling samt för själasörjareverksamheten bland därvarande landsmän.» (Kirkollinen kalenteri år 1903). Då Doktor Nikander höll möte med finnarne i San Francisco, voro härvarande finnar mycket entusiasmerade och utlofvade åt missionen ett understöd af 50 dollar i månaden, ifall Sjömansmissionssällskapet skulle ditsända en sjömanspräst. Följden häraf var den att Sjömansmissionssällskapets Bestyrelse beslöt att sända en sjömanspräst till San Francisco. Små voro sällskapets tillgångar, men i förlitan på Guds hjälp fattade man sitt beslut, och i denna tillit har man icke kommit på skam. Gud har välsignat arbetet och gifvit de för arbetet nödiga medlen.

Till den förste sjömanspräst i San Francisco kallades Pastor Matti Tarkkanen. Han anlände till San Francisco den 31 maj 1890. Å de kallandes vägnar togs han vänligen emot af sina landsmän J. F. Vidlund och F. Ahlgren. De första mötena höllos i svenska ev. lutherska kyrkan, men snart upphyrdes likväl för mötena en sal vid Mission street n:o 9, i hvilken gudstjänsterna höllos ända till början af april 1906. I sin till Sjömansmissionen afgifna berättelse för året $\frac{1}{5}$ 1890— $\frac{1}{5}$ 1891 yttrar Pastor Tarkkanen: »Hitsän-

dandet af en ordets tjänare var sålunda ingalunda för tidigt, särdeles som på hela denna kust icke fanns en enda ev. luthersk präst. I Astoria hade väl funnits en, men hade han med anledning af stridigheter flyttat bort. Hela vårt folk var i fara att helt och hållet försjunka antingen i hedendom eller laestadianism.» «En dörr har Herren äfven här upplåtit för sitt ord.» Man hade således kommit i början; och till de första åtgärder hörde att hålla ett allmänt möte. Detsamma egde rum den 29 juni 1890 och å detsamma beslöts att bilda »San Francisco Finska Evangelisk-lutherska Kyrkosamfund». Till funktionärer för denna nya förening valdes: till ordförande Frank Ahlgren, till sekreterare Pastor Tarkkanen, till kassaförvaltare: Charl. Ahlgren och till kamrerare Isak Pyykkö. På mötet utsågs Pastor Tarkkanen att uppgöra stadgarna. De voro färdiga att föredragas på följande möte, som hölls den 13 juli. Paragraf 1 lydde: »San Francisco Finska Ev.-Luth. kyrkosamfunds uppgift är att draga försorg därom att det till 600 dollar uppgående årliga bidrag, hvilket från härstädes bosatta finnars sida blifvit utlofvadt åt Finska Sjömansmissionssällskapet, så länge detsamma här underhåller i Finland till ämbetet invigd ev.-luthersk Guds ords tjänare, insamlas och i tid levereras åt Sjömansmissionssällskapet.» Paragraf 2: »Till medlem af kyrkosamfundet emottages hvar och en dess sträfvande omfattande skriftgången eller 15 år fylld landsman, som till kyrkosamfundets kassa inbetalar i inträdesafgift en dollar för man och en half dollar för kvinna samt månatligen begynnande från början af den månad, i hvilken han intogs i föreningen, en frivillig medlemsafgift, hvilken emellertid icke får understiga 25 ct.» Sålunda bildades icke någon egentlig församling, enär man under dåvarande för-

virrade och ostadgade förhållanden ansåg detta vara omöjligt. Likväl hägrade redan då behofvet af en formlig församlings bildande, ty paragraf 8 lyder: »Om i föreningens kassa insamlas mera medel än hvad blifvit utlofvadt åt Sjömansmissionen, skola de förvaras, till dess en tillbörlig Finsk Ev.-Luth. församling fås till stånd i San Francisco, för att användas till godo för dess kyrkokassa.» Härmed var grunden lagd för ett missions- och församlingsarbete. Det första året slöto sig till kyrkoförsamlingen omkring ett hundra personer. Pastor Tarkkanen skrifver i förenämnda årsberättelse: »Till gudstjänsterna ha' isynnerhet finskatalande sjömän infunnit sig talrikt, läsesalen har flitigt begagnats och månget bevis på förtroende och vänskap från landsmäns sida har jag äfven för egen del fått erfara. Naturligtvis har äfven mycket förakt och smädelse, mycket fruktlöst arbete, mycket fördoldt och hemligt motstånd förekommit.» För året 1891 valdes till ordförande Henry R. Abrahamsson, som innehaft denna funktion hela tiden med undantag af året 1894, då J. F. Vidlund var ordförande. Mycket arbete och tid har församlingens mångårige ordförande offrat för dess bästa under de gångna åren och förtjänar därför församlingens ständiga tacksamhet. Likaså har han varit till stor hjälp åt församlingens pastorer i deras arbete, likasom ock J. F. Vidlund, som biträdt pastorerna särskildt i början af en hvars verksamhet såsom tolk inför amerikanska myndigheter. Sjömansprästerna hafva nämligen att ofta uträtta ärenden inför domstolen och ämbetsverk.

Redan i mars 1891 finnes på ordförandens initiativ framlagdt ett förslag angående anskaffande af egen kyrka, men detsamma tillvann sig icke ännu understöd, hvarför det förföll, men frågan dykte åter upp under

senare delen af samma månad och nu beslöt man att taga i hop med att samla en kyrkobyggnadskassa, och en insamlingskommitté tillsattes i hvilken invaldes i april till medlemmar: J. F. Vidlund, P. G. Sundberg, H. R. Abrahamsson och Fr. Ahlgren. Under detta år insamlades ungefär 600 dollar. Så hade man äfven i denna sak kommit i början, men länge räckte det innan den egna kyrkan kommit under byggnad.

År 1891 utvidgades missionsarbetet därigenom att man i januari bildade en nykterhetsförening efter mönster af liknande föreningar i Finland. Dess ledare var Pastor Tarkkanen. Till dess förste viceordförande valdes Frank Ahlgren och J. F. Vidlund. Samma år slöto sig till densamma 80 medlemmar, af hvilka mången samma år bröt sitt löfte såsom däröfver klagas i årsberättelsen. Detta företag var ett framsteg på sedlighetens väg, men å andra sidan hade detsamma till påföljd att mången blef likgiltig för församlingen, d. v. s. sådana, hvilka icke fördrogo nykterhet. Men om än antalet inom föreningen härigenom förminskades, så led dock icke Guds rikes sak därigenom. Men senare blef äfven nykterhetsföreningen likgiltig för församlingen och missionsarbetet och man upphörde att hålla dess möten i missionens lokal. Någon gång har i denna förening herrskat en för kristlig tro främmande anda. För närvarande råder inom »Murtaja» en annan anda och ha' församlingens fester blifvit firade i dess nya hus. — — Emellertid fann man nödigt att år 1903 under Pastor Renvalls tid bilda »Sjömännens kristliga nykterhetsförening», hvilken slöt sig såsom filial till Den nordiska Sjömansmissionens nykterhetsförbund. Denna har alltid arbetat i anslutning till Sjömansmissionen och församlingen. — — — Dock borde man komma ihåg att församlingen är allas vår andliga

moder, och att, om vi än' hörde till andra föreningar, vi icke därför finge glömma församlingen.

Småningom skiljde sig mången sådan, som icke hade djupare religiöst behof, från understödjarens krets och dessutom verkade Turunens fanatism på dem, som lutade åt den laestadianska uppfattningen, att de förblefvo främmande för det påbörjade arbetet. Senare bildade de en egen församling och byggde åt sig en egen kyrka i Berkeley.

Förenämnda orsaker hade till påföljd att antalet understödjare förminskades mycket, och utgjorde i slutet af 1892 endast 53. Här af härflöt äfven att kyrkoföreningen icke förmådde erlægga den utfästa betalningen åt missionen utan blef skyldig 100 dollar. Men om också skaran förminskades, så fortsatte dock Pastor Tarkkanen arbetet med osläckligt nit och Herren välsignade arbetet, dragande själar att omfatta frälsningen. Hans arbete var en nybyggares, som upprödjar åker i den mörka öknen. Då han i juli 1893 reste tillbaka till Finland var någon teg rensad.

Arbetet borde fås i gång äfven å andra ställen. I Mendocino county funnos då många finnar särskildt i Fort Bragg. Dit företogs missionsresor likasom äfven till Eureka och dess omgifningar i Humboldt county samt till Rocklin och San Jose. Äfven ända till Oregon och Washington måste resor företagas. Vidsträckt var socknen, enär i hela Vestern en tid icke fanns präst annorstädes än i San Francisco.

I juli 1893 anlände för att fortsätta arbetet Pastor Robert Hernberg. Hvad församlingens yttre tillväxt beträffar, märka vi att eftervintern, som redan inträdt, fortfor. Medlemsantalet nedgick till ännu mindre och understödet åt missionen förminskades. En tid utgjorde de betalande medlemmarnas antal endast 43. Omöj-

ligt var det för dem att erlægga hela understödsbidraget samt att därtill betala gamla rester, hvilka stego till ett belopp af 414 dollar. På mötet den 11 april var denna allvarliga sak före. Därvid erinrades att af de personer, hvilka bildat kyrkosamfundet, kvarstod endast en medlem, samt att de nuvarande medlemmarna icke kunna anse sig vara bundna af ett löfte, hvilket de affallne afgifvit. Då föredrugs äfven missionsbestyrelsens bifall därtill, att bidraget finge utgöra 30 dollar i månaden, hvaremot fordrades att skulden skulle betalas. Härpå svaras å påföljande möte och säges därvid bl. a.: »att kyrkoföreningen åtminstone icke i närmaste framtid anser sig kunna till missionen erlægga det penningebelopp, 414 dollar, hvartill dess skuld under årens lopp stigit. Icke ens den ringa summa af 30 dollar, som månatligen åtgår till hyra för kyrkolokalen och vaktmästarens aflöning, ser sig kyrkoföreningen kunna med säkerhet insamla — — —» äfvensom fortsattes senare: »Utan att öfverdrifva har man skäl att säga att den finska befolkningen här är lika föränderlig som hafvets våg. I dag är den med oss, i morgon står den kanske redan emot oss. Men ehuru allt synes mörkt, göra vi dock vårt arbete på en förhoppning.» Men å andra sidan gjorde man t. o. m. vinningar. Hösten 1893 kunde man vidtaga med en söndagsskola i tvenne afdelningar, en finsk och en svensk, med Pastor Hernberg och hans fru såsom lärare. Påföljande jul kunde man fira en barnfest, å hvilken barnen uppträdde på eget modersmål. Följande år grundades en ungdomsförening, hvilken var tvåspråkig och till hvilken slöt sig det första året 22 medlemmar, hvilkas antal följande året steg till 50. Sedermera bildade hvardera afdelningen själfständiga föreningar, af hvilka hos den finska verksamheten varit lifligare.

År 1896 var det åter fråga om anskaffandet af en

egen kyrka, men icke heller nu vågade man sig därpå. Emellertid fortsatte man att insamla medel, hvilka vid utgången af sagda år stego till 1,083 dollar.

Fortsättningsvis gjordes resor till andra orter i Californien och anordnades dessa regelbundet till Mendocino connty och Rocklin. Äfven kan man observera det kristliga intressets tillväxt utanför San Francisco.

Under förra delen af augusti 1897 reste Pastor Hernberg till Finland. Hans efterträdare var Pastor A. Renvall. Med honom följde målaren J. H. Heimonen för att tjäna såsom assistent. Redan tidigare har det blifvit påpekadt oundgängligheten af anskaffandet af mera arbetskraft, enär det med tiden blef omöjligt för en man att sköta stationen och församlingen samt att dessutom göra missionsresor. Att af denna tillökning i arbetskraft såväl missionen som församlingen hade nytta framgår af arbetets resultat. Under det föregående året hade hållits 243 möten med ungefär 5,300 åhörare; följande år höllos 372 möten med omkring 13,000 åhörare. Förut hade man nödgats inställa mötena, då pastorn var på resor; nu behöfde man ej göra så mera. De svenska mötena nödgades man dock ännu inhibera; en tid leddes de svenska mötena af norske sjömanspastorn Lange. De svenska mötena ha blifvit ledda äfven af Josef Tegelman, en intresserad församlingsmedlem. — En ny, liflig ande blåste nu i församlingen, hvaraf följden var att medlemsantalet börjar stiga. Å årsmötet 1898 meddelas att de betalande medlemmarnas antal utgör 60, men redan följande år tillkännagifves att deras antal nedgått till 47. Likväl hade man varit i flitig verksamhet, ehuru man dock icke därför ansett det vara af vigt att såsom stadigvarande medlem höra till församlingen. — Söndagsskolan hade åter kommit på fall; men dess arbete upptogs åter i mars 1898 och leddes densamma

någon tid af assistenten Heimonen, men stod dock den under längsta tiden under Pastor Renvalls egen ledning. Då han icke hade tid härtill om söndagarna, hölls densamma om lördagarna. Icke synnerligen många barn gingo i söndagsskolan, enär de flesta föräldrar ansågo det vara bättre att sätta sina barn i andra kyrkosamfundsskolor, hvarigenom de blefvo främmande för sin egen församling. Denna skola var enbart finsk. Några gånger försökte man inrätta svensk söndagsskola, men då de svenska talande ansågo de engelska vara bättre uppsköts saken allt jämt. Under hela den tid Pastor Renvall arbetade i San Francisco var finsk söndagsskola i verksamhet.

Äfven inom ungdomsföreningen visade sig tecken till större liflighet.

Resor utom San Francisco kunde man nu företaga oftare, i regeln en gång i månaden till Mendocino county samt fyra gånger till Humboldt county, inom hvilken i februari 1899 bildades församlingen i Eureka.

Åter igen och många gånger och vid många sammanträden föredrogs och diskuterades kyrkobyggnadsfrågan, men först 1899 kom man så långt att en byggnadstomt vid hörnet af Harrison och Essex gatorna inköptes för kyrka och prästgård. Priset var 3,700 dollar och kunde man redan samma år genast erlægga däraf 2,300 dollar. År 1902 kunde man fira högtid med anledning däraf att man fått tomten helt och hållet betald. Äfven beträffande en annan viktig sak lyckades man komma till beslut 1899, enär den 2 september fattades beslut därom att förändra kyrkoföreningen till en egentlig församling samt att uppgöra stadgar för densamma. I kommittén för uppgörandet af dessa stadgar invaldes H. Abrahamson, H. Hagan, R. Kangas, J. Johansson, J. H. Heimonen och Pastor Renvall. Församlingens

namn blef: »Första Finska Ev.-Lutherska Församlingen i San Francisco Cal». Statens guvernör fastställde ansökan om församlingens bildande samt dess stadgar den 20 oktober. Till de första funktionärerne i församlingen valdes H. Abrahamson, J. Tegelman, H. A. Hagan, R. Kangas, J. Johanson, J. H. Heimonen, Aug. Dahlin och Pastor Renvall.

Ett viktigt år i församlingens utveckling hade året 1899 varit, ej under då att det året en stor glädjefest firades på tacksägelsedagen — den sista torsdagen i november. — I samma månad beslöts äfven att anordna en vidt omfattande insamling till förmån för kyrkobyggnadsfonden.

Följande år firades i maj månad fest till minne af att då förflutit 10 år sedan sjömansmissions- och församlingsarbetet börjat. Närvarande vid festen var Sjömansmissionens Sekreterare Pastor Tarkkanen. För att visa sin tacksamhet mot Sjömansmissionen ökade församlingen sitt understödsbidrag åt missionen till 40 dollar. Under de senaste åren hade församlingen erlagt 30 dollar i månaden. På samma gång meddelade Pastor Tarkkanen å missionens vägnar, att densamma ej af församlingen kräfver det penningebelopp, som vid inbetalningarna blifvit oguldet. — I sin till missionen afgifna årsberättelse yttrar Pastor Renvall: »Äfven om det finska Sion har Herren så underbart vårdat sig och dess förskingrade barn vill han församla under sina vingars skygd, för att där hela förkrossade hjärtan och förbinda alla sår. I detta dyrbara arbete har Herren låtit äfven vår Sjömansmission tjäna. Här i San Francisco fingo vi under det förgångna året fira minnesfest med anledning af missionens verksamhet på platsen. Små voro missionens tillgångar för 10 år sedan, dristigt var det att börja med verksamheten. Men underbart

har Herren oaktadt alla brister och svårigheter välsignat vårt arbete. Honom vare därför pris, tack och ära.» — År 1900 flyttade assistent Heimonen bort. Längre räckte det, innan man erhöi ett annat biträde. Arbetet skulle åter utföras ensamt af Pastor Renvall och han gjorde det äfven med kraft och framgång.

Herrens nåd, hjälp och välsignelse fick man erfara äfven under de följande åren. Såsom redan blifvit

Missionslokalen, Mission street n:o 9.

nämndt fick man byggnadstomten betald 1902; samma år i april månad begynte man skrida till åtgärder för själfva byggandet af kyrkan. En kommitté valdes för uppgörandet af ritningar och kostnadsförslag. Till medlemmar i densamma valdes: H. Abrahamson, E. Aalto, J. Johansson, H. A. Hagan, Carl Erikson och Pastor Renvall. Följande år valdes en kommitté för insamlande af medel för kyrkobyggnaden. I denna viktiga kommitté utsågos till ledamöter: Karl Nordell,

Erik Aalto, Frans Wuori, Viktor Hällfors, J. E. Holmberg, Nils Wicklund, Anna Miettinen, Liisa Ahlberg, H. A. Hagan, Maria Williamson och Pastor Renvall. Likväl beslöt man icke ens nu att bygga en kyrka, utan var det i fråga om att i dess ställe bygga prästgård, i hvars nedra våning kyrkan skulle placeras. Men för-

Missionslokalen i San Francisco, Missionstreet n:o 9.

slaget härom förkastades på sammanträdet den 17 december och man beslöt att kyrkan skulle byggas först. Hoppet härom förverkligades äfven följande år, ty den första Advent 1905 kunde man med stora högtideligheter lägga grundstenen till den nya kyrkan. Då voro närvarande flere finnar än någonsin vid något tillfälle i San Francisco. Mycken ansträngning hade det kostat församlingen, innan man hunnit så långt. Syföreningen arbetade flitigt under Pastorskan Ren-

valls ledning. Bidrag vid medlens insamlande hade gifvits af Systerföreningen Kointähti, Hjelpföreningen Star of Finland, Nykterhetsföreningen Murtaja, församlingens båda ungdomsföreningar samt af sjömän. I trägen verksamhet var man, eftersom under åren

Provisoriska kyrkan.

1905 och 1906 insamlades penningar till ett belopp af omkring 3,000 dollar. Glädje och förtröstan uppfyllde församlingsmedlemmarnas sinnen.

I Pastor Renvalls till församlingen afgifna årsberättelse för året 1905 läsa vi följande: »Härtills har Herren hjälpt oss, Herrens namn vare prisadt. Herren

har hjälpt oss i andligt och materielt afseende. Han har gifvit oss sitt dyrbara evangelium och låtit sin nådes sol lysa öfver oss . . . Vare äfven det oss till uppmuntran att församlingen nu slutligen efter en lång bidan kunnat skrida till att bygga egen kyrka samt att sålunda de yttre betingelserna för församlingens tillväxt äro bättre än förut.»

Snart reste sig äfven kyrkan på den lagda grundvalen, och var det meningen att i april 1906 fira kyrkans invigningsfest. Kyrkan höll just på att blifva färdig, men den 18 april inträffade den fruktansvärda jordbäfningen och däraf förorsakade elsvådan, hvarigenom $\frac{2}{3}$ af staden San Francisco förstördes. På första dagen af eldsvådan brann den nya kyrkan upp. Tung var den dagen för församlingen och dess mångårige pastor. Endast nedre våningen hade man fått fullständigt färdig och där firades i samma månad påskens stora högtid. Den nya kyrkan hade kostat inalles 10,400 dollar.

Ritningarna till kyrkan voro uppgjorda af församlingens ordförande H. Abrahamson, som äfven öfvervakade arbetets utförande, därvid alltid noggrant bevakande församlingens bästa.

Till den senaste byggnadskommittén hade hört såsom medlemmar: H. Abrahamson, John Johansson, H. A. Hagan, Anders Henriksson, Karl Erikson, Nils Wicklund, E. Aalto, i hvars ställe, med anledning af hans bortflyttning från orten för någon tid, valdes J. Seppälä, samt Pastor Renvall.

Ledamöterna i den senaste insamlingskommittén voro: Alma Sandelius, Anna Koskela, Matilda Peurala, Anna Honkala, F. H. Wuori, John Brickman, Mary Williamson, Maria Isakson, Sofia Kempe, Sanni Heikinen, A. Brickman samt Pastor Renvall.

Hvad församlingens inre utveckling angår, märka

vi, att det andliga lifvet var rörligt särdeles 1903, hvilket år mången blef dragen till gudsrrike. I det andliga lifvet inträdde lifaktighet därigenom att man erhöi i missionär Oskar Puutala en assistent. Han arbetade med nitälskan. Men följande år nödgades sällskapet kalla honom bort, enär han råkade i svåra villfarelser beträffande läran genom adventisterna. Efter hans afresa blef Pastor Renvall igen ensam i arbetet. Vaktmästartjänsten skötte församlingsmedlemmen A. Andersson, som afled i september 1907. I mars 1905 anlände missionär D. Minkkinen för att tjänstgöra såsom assistent, men han kvarstannade endast i två månader, hvarefter han fortsatte resan till Japan. Efter honom arbetade såsom biträde forne sjömannen Frans Saarinen, som arbetade med flit till år 1908. Därefter har assistentbefattningen innehaft af herr Johan O. Boijer, som med kärlek och nit utfört detta värf.

Äfven till antalet växte församlingen, i ty att församlingen år 1903 hade 120 medlemmar, af hvilka 92 voro betalande. Då kunde församlingen äfven nästan helt och hållet leverera sitt understödsbidrag till missionen. Under de följande åren blef något mera af understödsbidraget obetaladt. Detta hade helt visst sin orsak däri att församlingen nödgades anstränga sina krafter för kyrkans byggande.

I det föregående har blifvit nämndt, huru året 1906 blef annorlunda än man väntat. I årsberättelsen för nämnda år läsa vi: »Alla kände vi oss glada, då vi i början af april kunde flytta in i den nya kyrkan, i hvilken den nedra våningen var färdig. Påskens stora högtid fingo vi fira under eget tak. — Men sedan inträffade den fruktansvärda jordbäfningen; och den hemska eldsvådan förstörde $\frac{3}{4}$ af staden. Kyrkan brann ned och

äfven sjömansmissionen led stor förlust. Dess bibliotek hvars värde uppgick till 1,000 dollar, brann upp. Återigen voro vi hemlösa! — Pastorn för den svenska församlingen i Oakland öppnade välvilligt sin kyrkas dörrar för oss. Men i längden kunde vi icke använda den svenska kyrkan. Vi måste få ett nytt hem. Herren är stor, då han straffar. Detta ha' vi fått erfara! — Men Herren är stor äfven i sin kärlek. Han har gifvit åt oss sin ende son och låtit predika evangelium om den korsfäste. Detta ord skall aldrig förgås. Församlingen har förlorat sitt jordiska hem men icke Herrens ord. Den har icke förlorat den egendom, som förblifver, fastän jord och himmel förgås. Prisadt vare därför Herrens namn. Äfven materiell hjälp har han beskärt oss. Vi hafva ju ett enkelt hem och trifvas där väl.» Den 27 maj kunde vi fira nämnda tillfälliga kyrkas invigningshögtid. Senare remonterades densamma och kostar i sitt nuvarande skick doll. 1,027: 74. Emellertid lefva vi i det hopp att snart den tid skall gry, då vi få en ny, rymligare kyrka. Till byggnadskassan har insamlingen fortgått småningom och i slutet af år 1909 fanns i denna fond doll. 2,592: 46.

Äfven en annan stor förlust led församlingen år 1906 i det att dess mångårige pastor flyttade till Finland för att blifva Sjömansmissionssällskapets sekreterare. Stor glädje och vederkvickelse bereddes alla genom hans inspektionsresa till San Francisco i maj 1909, hvarvid under en hel vecka firades högtid kring Guds ord.

Fortsättandet af arbetet har varit i undertecknads hand. I början är arbetet alltid besvärligt för en ny arbetare på ett nytt arbetsområde. Men nu förändrades allt genom jordbäfningen till ännu svårare. Kyrkan hade brunnit ned, men i dess ställe erhöi, såsom

nämnts, en tillfällig kyrka. Församlingens medlemmar skingrades den ene hit den andre dit, andra reste bort till andra stater. Ringa var församlingens medlemsantal åren 1907 och 1908, men sedermera ha' många forna medlemmar flyttat tillbaka och nya medlemmar ha' tillkommit, hvarigenom medlemsantalet i slutet af 1909 utgjorde 147, af hvilka 98 voro fullvuxna och

Söndagsskolehuset.

49 barn. De arbetande medlemmarna voro litet öfver 70. Ringa är medlemsantalet fortfarande. Detta bevisar att vårt folk har blifvit främmande för religionen.

I en årsberättelse läsa vi följande ord: Då man tänker på de många hundrade landsmän, hvilka en gång varit medlemmar af den ev.-lutherska kyrkan, men numera affallit därifrån och förvillats antingen i likgiltighet och fåfänglighet eller i en falsk läras snaror, måste man suckande fråga med Jesus: hvar äro de nio? O, att Herren finge i allt flere och flere med sin kärleks makt upptända det sinne, att det beträffande den kristna

församlingen tänkte: om jag förglömmar dig Jerusalem, så vare min högra hand förglömd. Du som läser detta och icke hör till församlingen, öfverväg saken och då kan du ej glömma församlingen, ty hon är din andliga moder. I andra kyrkor mötes du ej af hemkänsla. I vår egen ev.-lutherska kyrka hafva vi Guds rena ord, de af Herren instiftade sakramenten eller allt hvad vi behöfva för vår salighet. För det andra är den ev.-lutherska kyrkan den kyrka, hvilken vårt eget folk tillhör och är det dennas åstundan att bevara vår nationalitet här i främmande land.

Flere gånger har vår församling varit en nagel i ögat för andra kyrkosamfund. Vissa tider har splitet åstadkommit af laestadianerna, stundom af adventisterna; metodisterna bildade en gång en församling, men erhöll denna ej vidare fotfäste, utan upphörde dess verksamhet. Bland svenska talande har baptistkyrkan på senare tider verkat och kom på värsidan 1909 åstad oreda; så att t. o. m. tvenne familjer skilde sig från vår församling. Märkvärdigt är att andra kyrkosamfund försöka tränga sig in just där, hvarest arbete redan blifvit gjordt och försöka spränga i tu församlingens lilla hop. Det är ock lättare att komma åstad splittring där, hvarest andligt lif redan förefinnes, än att vända sig åt sådant håll, hvarest ännu intet blifvit uträttadt.

Efter jordbäfningen och genom eldsvådan blefvo alla de finnar, hvilka bodde i nedra staden, hvarest kyrkan var belägen, hemlösa och flere flyttade så långt ifrån kyrkan, att man icke kunde förlägga söndagsskoleverksamheten i kyrkan. Då förhållandena blefvo mera ordnade och finska familjer slog sig ned närmare, begynte assistenten J. O. Boijer med söndagsskola våren 1909. Äfven längre ifrån kommo barn till skolan. Senaste år utgjorde barnens antal 21. Detta år har

Matti Tarkkanen.

Rob. Hernberg.

A. S. Renvall.

Lauri Ahlman.

J. F. Vidlund.

H. Abrahamsson.

J. O. Boijer.

vår orgelnist Nettie Johnson omhänderhaft skolans ledning och såsom lärare ha' jämte henne fungerat assistenten J. O. Boijer och H. Abrahamson.

Äfven bland svenskatalande fingo vi igång söndagskola under förra delen af år 1908. Ledarinna har varit under hela tiden församlingsmedlemmen Hanna Mc Killop och såsom hennes biträde Anna Nyman som därjämte tjänstgör såsom orgelnist vid de svenska gudstjänsterna. Skolan hade senaste år 41 barn. Enär alla svenska talande familjer bodde aflägsset i öfra staden, kunde vi ej på annat sätt få söndagsskola till stånd än genom att enkom bygga ett skolhus, som invigdes för sitt ändamål i april 1908. Där ha' äfven de svenska gudstjänsterna hållits. — I båda dessa skolor har undervisningen hufvudsakligast skett på engelska språket, men afsigten är att småningom få undervisningen på modersmålet. I dess ställe ha' vi haft lyckan att på andra sidan om viken i Berkeley få en alldeles finsk söndagsskola, hvilken besökes af 32 barn. Såsom dess ledare fungerar församlingsmedlemmen Matti Tiura och såsom hans medhjälpare församlingsmedlemmarna A. Niinimäki och dennes hustru samt Ida Kaartinen och Maria Seppinen.

I förening med församlingen och missionen verka ungdomsföreningarna. Såsom redan blifvit nämnt bildades under Pastor Hernbergs tid en tvåspråkig ungdomsförening. Senare ombildades hvardera afdelningarna till själfständiga föreningar. Den finska ungdomsföreningens ordförande är församlingsmedlemmen Matti Seppä och samma funktion inom den svenska innehar församlingsmedlemmen Hanna Mc Killop. Senaste år hörde till den finska omkring 180 och till den svenska ungefär 80 medlemmar. I år har bildats en tredje ungdomsförening i Berkeley, hvilken är finsk,

och är deras ordförande församlingsmedlemmen Ida Kaartinen. Under förra hälften af året ha till denna nya förening slutit sig 48 medlemmar.

Ännu bör omnämnas sjömannens nykterhetsförening, hvilken bildades år 1903. Dess ordförande är assistent J. O. Boijer; medlemsantalet uppgår till ungefär 130.

Till förmån för församlingen verka en finsk och en svensk syförening. Den svenska förestås af församlingsmedlemmen Lisa Danielsson och den finska af under-tecknads hustru.

Församlingsfullmäktige äro Henry R. Abrahamson, ordförande, A. Niinimäki, kassaförvaltare, Matti Tiura, kamrerare, H. A. Hagan, Josef Tegelman, Henry Johnson och undertecknad, sekreterare.

Diakonerna äro: Matti Seppä, J. Sperring, Krist, Saarinen, F. H. Wuori, C. Björklund, Johan Salo, J. E. Holmberg, Gust. A. Saari, J. Brickman. Diakonissorna äro: Augusta Aalto, Anna Hagan, Elin Ahlman, Matilda Johnson, Lovisa Nyman, Ida Michelson, Hanna Sperring, Hilda Inberg, Lisa Danielson, Sanna Alanko, Sofia Holmberg, Kaisa Tapio, Anna Tegelman, Nettie Johnson, Hulda Mäki, Hilma Abrahamson, och Tilda Peltonen.

I beredningskommittén för församlingens tjuguars fest invaldes till medlemmar: Henry R. Abrahamson, Hilma Abrahamson, F. H. Wuori, Matti Tiura, H. A. Hagan, J. E. Holmberg, Augusta Aalto, Ida Kivari, Hulda Mäki, Augusta Nurmi, John Sperring och undertecknad.

Med ljusa förhoppningar blickar församlingen mot framtiden. Medlemsantalet är åter i stigande och i ekonomiskt afseende har församlingen kommit så långt att den erlaggt sitt understödsbidrag åt Sjömans-

missionssällskapet. Senaste år har den betalt 30 doll. i månaden och dessutom gifvit lokalen kostnadsfritt.

Förutom arbetet i församlingen och prästerliga förrättningar bland landsmän hör till arbetarens åligganden på sjömansmissionsstationerna verksamheten till sjömannens bästa, hvilket är ganska mångsidigt. Dessa skola uppsökas å fartyg, krogar, boardinghus och sjukhus i afsikt att få en stund samtala med dem och inbjuda till missionslokalen. Ganska många ha' hörsammat kallelsen. Till vår läsesal, som hålles öppen kl. 12—8 e. m., äro välkomna såväl sjömän som i land boende. Till vår läsesal anlända äfven åtskilliga tidningar, hvilka deras ärade Redaktioner sändt gratis. Följande tidningar ha' vi fått emottaga ända ifrån stationens grundläggning: Uusi Suometar, Uusi Aura, Rauman Lehti, Kaiku, Åbo Underrättelser, Österbottniska Posten, Suomen Lähetysseuran, Sanansaattaja, Sändebudet och Paimen Sanomat (i 10 årgångar) samt på Ev. Fosterlandsstiftelsens förlag utkomna tidsskrifter. Dessutom ha under en längre tid anländt: Karjala, Länsi Suomi, Uudenkaupungin Sanomat, Suomalainen Kansa, Vaasa, Satakunta, Hämetär, Aamulehti, Tähti, Lahti, Herättäjä, Kotimaa, Evangeliskt Veckoblad, Hufvudstadsbladet, Åland, Syd Österbotten, Österbottningen, Kaikille (i 10 årg.) samt Vasa Posten, samt från detta land: Ameriikan Suometar, New Yorkin uutiset, Auttaja, Pohjan Tähti, Päivälehti, Uusi kotimaa, Raittiuslehti, Lännen uutiset, Siirtolainen, Vestkusten, Augustana och Ledstjärnan. Till alla Redaktioner är det mig en angenäm pligt att för denna stora gåfva uttala min hjertligaste tack. — För alla finnes äfven tillfälle till kostnadsfritt bruk af skrifmaterial äfvensom af vårt bibliotek, som för närvarande innehåller 200 band. Dessutom äro vi villiga att bistå

alla i fråga om hemsändning af penningar, hvarjemte vi emottaga penningar att förvaras. Bref förmedla vi äfven till alla. Mycket arbete gifver oss uppsökandet af efterfrågade sjömän och i detta värf ha' våra bemödanden ofta krönts med framgång. Dessutom höra till verksamheten fortfarande missionsresorna till särskilda orter i Californien. År 1907 nödgades man utsträcka den t. o. m. ända till staterna Wyoming, Utah och Colorado.

Jag bifogar ännu några statistiska meddelanden: Ifrån arbetets grundläggande till slutet af år 1909 har inalles hållits omkring 6,281 gudstjänster och möten för sammanlagdt ungefär 201,937 åhörare, Herrens heliga Nattvard har utdelats omkr. 634 gånger åt omkr. 3,892 deltagare, 1,449 dop ha förrättats, 138 personer ha gått i skriftskola och blifvit admitterade till Herrens hel. Nattvard, 453 par ha' blifvit till äktenskap sammanvigda och 227 döda ha' blifvit jordfästa. Angående sjuk-, boardinghus- och fartygsbesök föreligger icke noggran utredning, men är deras antal ansevärt. Till stationen ha' anländt bref i missionsangelägenheter till ett antal af 9,575, och de utgående breffvens antal uppgår till 10, 410. Af bref till sjömän och emigranter ha' hit framkommit 45,951, af hvilket antal blott en ringa bråkdel blifvit outdelade. Penningar ha' blifvit remitterade i rundt tal doll. 245,700: 00 eller Fmk 1,218,500: 00, hvaraf största delen blifvit sänd till Finland och smärre belopp till Ryssland och Sverige. I förvar lämnade ha' under de skilda åren varit i rundt tal doll. 363,900: 00 eller Fmk. 1,819,500: 00.

I en af sina till Sjömansmissionen afgifna årsberättelser skrifver Pastor Tarkkanen ord, hvilka besannats: »Guds ord har blifvit predikadt för tusenden sådana, hvilka icke annars fått höra det, Herrens nattvard har

blifvit utdelad åt hungrande, barn ha' undfått dopet, mången bortglömd i hemlandet har erhållit bref och penningar af sina egna, hit förvillade ha' fått underättelser från hemmet, lusten till ett ordnadt församlingslif har begynt vakna, och, hvilket är det bästa, där hvarest Kristus blir predikad föras själar från mörker till Guds underbara ljus, till frihet i Jesu Kristi tro. Finlands folk, om det är ett kristet folk, kan icke draga sig undan från detta arbete.»

Gud, vår himmelske Fader, välsigna du Sjömansmissionen och församlingen i San Francisco.

San Francisco i juli 1910.

Lauri R. Ahlman.

Från arbetets första tider.

I.

Underbart ledde Gud Sjömansmissionens arbete i San Francisco. De finska ledande männen där, hvilka hos bestyrelsen anhållit om sjömanspräst, voro så godt som alla »boardingsmästare», d. v. s. innehafvare af sjömanshärbärgen och krogar. Det var icke hunger efter Guds ord som dref dem därtill, utan känslan af deras nationella förnedringstillstånd. »Alla andra, till och med kinamannen, ha egen präst, skulle icke då också vi ha det.» Alltså samlade de 100 dollar till prästens resa och lofvade 50 dollar i månaden till hans underhåll.

Men Sjömansmissionen visste intet om dessa mäns förvärf, hvilka kallade prästen. Och väl var det, ty nu blef en arbetare sänd till Västern. Snart märkte denne, att de som kallat honom icke hade kärlek till saken. och de åter märkte, att det icke passade för dem att underhålla missionen. Om man går och hör prästen predika, så måste man upphöra att sälja brännvin och öl, samvetet tillät icke säljarena att sälja och köparena att dricka.

Så kom det till skiljsmässa. Det blef icke uppenbar strid, men understödet upphörde. I brist därpå måste väl prästen återvända dit, därifrån han kommit.

Gick det också så? Nej visst icke! I San Francisco föddes af lefvande Guds ords utsäde en Herrens församling, hvilken helvetes portar icke kunna blifva öfvermäktiga.

Odugliga brunnar gifva icke vatten. Synden och syndafröjderna tillfredsställa icke själens trängtan. Då därför Herren Jesus Kristus genom sin svage tjänare kallade: »Alle I som törsten, kommen till vatten, äfven I som icke hafven penningar kommen och köpen utan penningar och för intet vin ock mjölk,» samlade denna stämma törstande själar till korsets fot. Utan att ännu våga fatta Frälsarens utsträckta hand, uppsteg dem själfva måhända omedvetet, ur mången ung tjänarinnas och sjömans hjärta sucken: »Var med oss, Jesus; tala ännu till oss!» De begynte med sina timliga medel underhålla arbetet, sy ihop medel till uppförandet af en egen kyrka, och kyrkosalen begynte fyllas.

Nattvardsgästernas antal var litet. Så vidt jag minnes bådo endast två personer om Nattvarden under det första året jag vistades där. Dels ansågo de sig väl alltför dåliga för Jesus, dels vacklade de ännu emellen Gud och världen. Men Herrens Ande blåste. Lifvet utan syndaförlåtelse blef alltför tungt. Hjärtats ångest blef uppenbar. Man begynte fråga icke blott i prästgården, utan äfven offentligt vid mötena: Hvad skall jag göra, att jag må blifva frälst?

Uppfylld af djup tacksamhet mot Gud och tillika förödmjukad i stoftet tänker jag på dessa härliga väckelsetider, som åren 1891 och 1892 kallade fjärran från fadershemmet kringirrande söner och döttrar till den himmelske Fadrens famn. Då grundades — ehuru

utan stadgar — Guds församling i San Francisco. Många af dem som då lämnade världen, fördärfvets stad, och vände sina steg mot det himmelska Jerusalem, hafva redan ändat sin färd. Oceanen är en-djup graf, men hafvet ger en gång igen sina döda, och gräsbevuxna grafvar såväl i hemlandet som vid Stilla Hafvets kust skola också de gifva igen sina döda. — Andra ha tröttnat, de ha vändt tillbaka till Egyptens köttgrytor, men mången vandrar ännu med tålmod på korsets väg, förbidande resans mål, sin tros ändalykt och lifvets krona. Och han, som begynt det goda verket, han skall fullborda det till sin tillkommelses dag.

Det nyligen uppbyggna vackra templet förstördes genom jordbäfning och eld. Men det Guds tempel, som är uppfördt af lefvande stenar, som är uppbyggt på apostlarnes och profeternas grund, där Jesus Kristus är hörnstenen, det förgås aldrig. Herrens högra hand är upphöjd, Herrens högra hand behåller segern.

II.

Vi firade svensk gudstjänst. Skriftetalet hölls. Syndares vän kallade syndare till sig. Bland åhörarna var en man, till det yttre god och hygglig, men fullkomligt ligkiltig för sin själ, främmande för Gud. Hans hustru hade funnit Herren och anmält sig som nattvardsgäst. Till hennes förundran och glädje gick mannen in på att följa med henne till kyrkan, dock naturligtvis utan att tänka på att begå Herrens Nattvard. »Det passar icke att från svinhon gå till en sådan måltid», menade han. Och det hade redan förgått

åratal, sedan han senast varit till Herrens Nattvard, ja, icke sedan han första gången gick fram.

Men där fanns någon springa i hjärtat. Ordets svärd trängde dit in. Mannen såg sig vara en förlorad syndare. Han såg Jesu famn stå öppen. Och han vågade icke låta sin själ gå förlorad; han vågade icke låta Jesu kallelse gå ohörd förbi. Han ville icke förakta »den välbehagliga tiden, frälsningens dag.» Då hustrun vid gudstjänstens slut, när nattvardsgången skulle börja, steg upp för att träda fram till Herrens bord, höll mannen henne tillbaka. Båda böjde sig i bön och så kommo de tillsammans till nästa bord för att gemensamt emottaga Jesus, hvars lekamen är utgifven för deras skull och hvars blod är utgjutet för dem. Jesu kärlek vann åter en själ sig till egendom. Mitt hopp är, att han nu får äta bröd däruppe i Guds rike.

III.

Okänd var sjömansprästen i staden. Han hade blott predikat en eller två gånger. Då möter honom en man på Market Street, hälsar och frågar:

— »Är icke ni den nye sjömanspastorn?»

— »Ja,» svarar denne.

— »Jag ämnar begifva mig ut till landet i arbete och skulle bedja pastorn taga i förvar mina pengar, 40 dollars.»

— »Gärna, men kom hem till mig, så att jag får gifva er kvitto.»

— »Inte behöfs här kvitto; ni är ju sjömanspräst.»

Ja, »inte behöfs här kvitto, ni är ju sjömanspräst» det var ett ljufligt ord. Det var vårt sjömansstånds

utlåtande om missionens arbete vid denna tid. Och samma förtroende har fortfarande räckt till. Fastän vi sjömanspräster många gånger tagit våra vänner sjömännen under vårt förmynderskap, stundom läxat upp dem duktigt, stundom lockat och manat så ljufligt vi kunnat, ha de dock alltid förstått, att vi icke sökt vårt eget, utan deras bästa, att vi icke arbetat af snikenhet och penningekärlek, utan sveklöst. De ha icke alltid begagnat sig af hjälpen, men ofta ha de bittert ångrat att de tillbakavisat densamma. Och hvad som bäst är: bland våra sjömän finnas så många, som i prästen se icke förmyndaren, utan vännen, som älskar, för hvilken man får öppna sitt hjärta, och af hvilken man får vänta hjälp. Gud vare tack därför!

IV.

Jag erinrar mig ännu en klar sommardag, sådan en sommardag i Californien kan vara. Ångfartyget till Puget Sound är färdigt att afgå. San Franciscos församling är talrikt församlad på stranden. Dess förste präst är med sin hustru på väg att begifva sig till hemlandet. Aldrig har afskedet varit dem så svårt, icke ens då de lämnade barndomshemmet, icke ens då de skildes från fosterlandet, som nu vid skilsmässan från denna lilla hjord, som begynt taga sina första steg på himmelens väg. Vi visste ju, att vi icke befunno oss på rymmarstat, såsom Jona, utan genom Guds ledning voro på väg till ett annat arbetsfält, och att vi äfven tryggt kunde lämna våra kära vänner i den nya lärarens och framförallt i den gode Öfverherdens vård. Men det oakadt kändes det som om hjärtat blifvit kvar i San Francisco. Vi hade varit oerfarna, omogna.

Herrens verk hade i många afseenden bordt utföras med mera skicklighet, nit och vishet. Behovet af förståelse för försummelser och misstag kändes djupt. Men Guds godhet hade varit stor; förtroende och kärlek hade i öfverflödande mått kommit oss till del, och Kristi kärlek hade knutit de band, som förenade oss med de på stranden kvarblifvande. Är det då under, att minnet allt fort dröjer där och att den sucken uppstiger ur hjärtat till Gud: »Välsigna din församling; välsigna alla dina barn där, de lidande och betungade, de frestade och plågade, de vacklande och de fallna. Säg äfven till de affälliga: ännu förlåtas synderna, och drag dem till dig!»

Så hjälp, käre himmelske Fader, för Jesu Kristi skull, oss vandringsmän att med glädje ingå i din hvila, och gif, att vårt arbete i San Francisco icke vore utan frukt på din tillkommelses stora dag. Amen.

Matti Tarkkanen.

Församlingens kyrka.

Uppförandet af en egen finsk kyrka har varit den älsklingsplan, som under årens lopp har kunnat till gemensamt arbete sammanföra de mest olika parti-grupper bland finnarna i San Francisco. Men många strider och många svårigheter har detta företag haft att utstå, och därför hafva finnarna ej ens ännu där en egen kyrka.

Första gången synes kyrkobyggnadsföretaget varit före vid kyrkoföreningens möte den 8 mars 1891. Uti vår missions journal har pastor Matti Tarkkanen antecknat: »Man pröfvade, huruvida intresse för uppförandet af en egen kyrka skulle förefinnas, men därvid torde det också förblifva.» Men pastor Tarkkanen lämnade likväl icke saken därhän. Redan den 24 i samma månad skrifver han: »Om söndagen på aftonen var kyrkoföreningens sammanträde, vid hvilket man enhälligt beslöt vidtaga med penningeinsamling, och antecknades redan i penningegåfvor 150 doll. Åt kyrkoföreningens förtroendemän uppdrog man verkställandet af beslutet. Närvarande voro omkring 30 personer.» Så hade man fått saken i gång. För framgången af detta företag arbetade de finska tjänarinnorna med samma entusiasm, med hvilken de äfven omfattat församlingens andra sträfvanden. I arbetet deltog sjömän, arbetare, deras hustrur och änkor. Under de

första åren voro äfven boardingmästarens hustrur med, ty man ansåg det vara en nationell hederssak att kunna uppföra en finsk kyrka. Till syföreningens basarer, hvilka anordnades om höstarna efter det sjömännen och fiskarena återvändt till staden, infunno sig äfven många utom församlingen stående. Vanligtvis lämnade dessa basarer ett bättre resultat än de andra föreningarnas.

Men kyrkobyggnadsföretaget hade naturligtvis sina många svårigheter och många motståndare, såsom ju allt arbete för Guds rike har. De första missljuden äro antecknade i journalen redan den 7 maj 1891, då pastor Tarkkanen skrifver: »Vid finska kyrkoföreningens sammanträde för kyrkobyggnadskassan förekommo åter meningsskiljaktigheter, dispyter uppstodo och man missförstod hvarandra. Må Gud förbarma sig öfver oss.» — Några utom församlingen stående personer försökte hindra insamlandet af medel bland annat genom att utsprida falska rykten. Somliga påstodo på fullt allvar, att finnarna aldrig kunde få en egen kyrka i San Francisco, ty de därför samlade medlen skickas till andra länder. — Trogen förblef likväl den lilla skaran af kyrkans vänner, och i hoppet om framgång arbetade man i stillhet för saken.

Man tog ett stort steg framåt mot den slutliga segern, då man år 1899 köpte byggnadstomt för kyrkan. Då insågo alla, att af planen blir likväl verklighet. Man fick nytt intresse, offervilligheten tilltog, nya insamlingslistor sattes åter i rörelse, och efter tre år var priset för tomten betaldt. Då fick man fira en glädjefest.

När man nu engång kommit så långt, begynte man naturligtvis uppgöra planer för byggandet af kyrkan. Ritningarna uppgjorde gratis församlingens mångårige ordförande och trofaste vän, byggmästaren H. Abra-

hamson. Direktionen för sjömansmissionen lofvade att mot inteckning gifva ett byggnadslån. Församlingens medlemmar ville att man genast skulle taga itu med byggnadsarbetet, men dess förman motsatte sig såsom erfaren byggmästare detta. Han visste, att i dyliga saker är det lättare att fatta beslut än att förverkliga

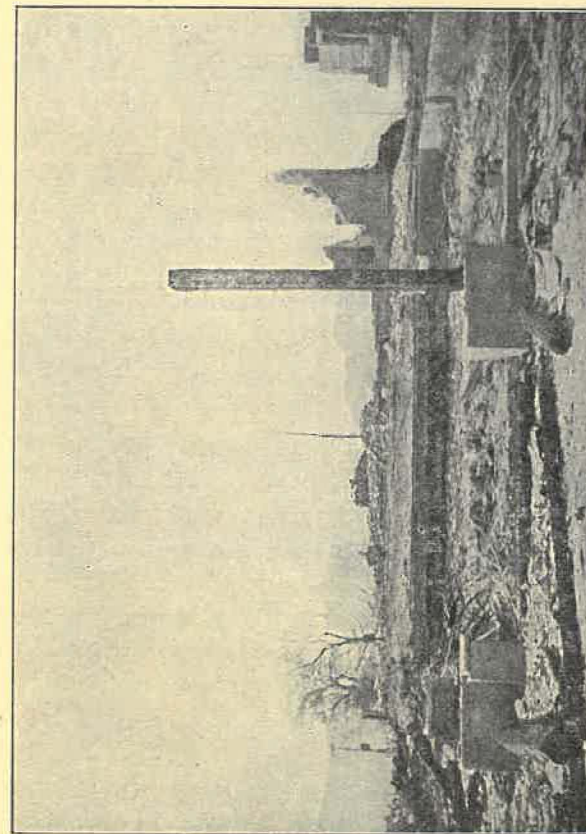

Den nya kyrkan.

dem. När så åter igen 3 år förflutit under förberedande arbeten, och insamlandet af medel flitigt pågått, kom man år 1905 så långt, att man kunde begynna bygga kyrkan. Den 5 december 1905 var för församlingen en stor festdag. Då lades grundstenen till det blifvande templet. På »Rincon»-backen hade då infunnit sig vid pass ett tusen feststämda landsmän. Himmelen var

klar, söderns sol sken så sommarvarmt öfver det festfirande nordiska folket. Man sjöng en lofsalm ackompanjerad af finska hornkapellet, och kören föredrog par festsånger. Inbjuden af församlingen hade vår emigrantpastor K. E. Lindström infunnit sig till högtidligheten och höll där det svenska festtalet. Pastorn uti svenska lutherska församlingen Ph. Andreen talade på engelska språket och undertecknad höll det finska festtalet. Högtidsstämning, glädje och tacksamhet fyllde de närvarandes hjärtan. — Med hoppfullt sinne fortsatte man arbetet, och äfven medel var det nu lättare än förut att erhålla. År 1905 inflöto omkring 1,700 dollar och år 1906 under tre och en half månader cirka 1,000 dollar. — Det var treffligt att den tiden vara präst i församlingen. En andlig väckelse förmärktes, och alla voro ifriga att med sitt strå bidra till församlingens hem. Dessa tider glömmet jag aldrig. Det var rörande att se, huru personer, hvilka år ut och år in visat stor offervillighet, fortsättningsvis voro färdiga till nya ansträngningar. Till och med beräknade man, att den vid kyrkoinvigningsfesten inflytande kollekten skulle belöpa sig till åtminstone 1,000 dollar (5,250 mk.). Uti vår missions läsesal hade assistenten Saarinen framlagd en lista för sjömän, och under vinterns lopp fulltecknades där lista efter lista.

Vår afsikt var att få kyrkan färdig till påsken, men på grund af oförmodade hinder blef vår önskan ej förverkligad. Så långt hade man likväl kommit, att man till påsken kunde flytta i kyrkans nedre våning. I vår gamla, trånga, kära samlingslokal Missionsgatan 9 höllo vi vår sista gudstjänst långfredagen om aftonen. Uti 16 år hade man samlats i samma gård. Mycken nåd och välsignelse hade vi fått erfara i vår lilla missionslokal. Trång var den, kväfvande het hade luften varit

Den nya kyrkan i ruiner.

där; ofta hade våra möten blifvit störda, men för mången hade lifvets väg där uppklarnat, mången uttröttad hade där erhållit vederkvickelse. Därför gestaltade sig mötet också till en tacksägelsegudstjänst; man hembar Herren sitt tack för det, som man mottagit i detta rum, och man tackade för att man nu slutligen kunde flytta in i en egen, rymligare lokal.

Följande dag skedde flyttningen till den nya kyrkan. Denna var uppförd af bräder, men enligt amerikanskt bruk rappad på inre sidan, så att den med sina hvalf och läktare invändigt liknade en stenkyrka. I nedre våningen eller stenfoten funnos en ganska stor samlings-sal med utrymme för 250 sittplatser, ett mindre rum för söndagsskolan och kyrkorådets sammanträden, tvenne kamrar, hvilka voro afsedda till läsesalar för sjömännen, samt dessutom ett litet kök. Dessa rum i nedre våningen blefvo färdiga till påsken, och på lördagsaftonen fingo vi fira där vår första fest. Slutligen hade vi fått flytta under eget tak, till eget hem. Att glädjen strålade i mångens ögon, och att lofsången brusade med kraft, var ej att undra öfver. Närvarande voro äfven sådana, som från första början varit med och nu fingo se sina förhoppningar förverkligade. Påskdagen församlades man för att höra evangeliet om den uppståndne Kristus. En stor mängd åhörare hade kommit tillhoppa. Om tisdagen fingo vi ännu komma till-samman till en bibelförklaring. Då hade man redan fått äfven gasledningen i ordning, och vår möteslokal var vackert eklärerad. Jämte feststämningen erfor man där en känsla af hemtrefnad. Dit gick man så gärna. — Församlingen hade uppdragit åt en kommitté förberedelserna till kyrkoinvigningsfesten, som vi ämnade fira efter par veckor. Onsdagen den 18 april på aftonen var kommittén sammankallad. Men sammanträdet blef

för alltid ohållet. Då onsdagsaftonen kom, voro vi åter utan kyrka, den låg då redan i aska. Efter förloppet af femton år, efter många mödor och antsrängningar, fingo vi sammankomma i vår kyrka endast under fyra dagar.

Vid eldsvådan, som åtföljde den stora jordbäfningen i San Francisco, nedbrann vår kyrka under den första olycksdagen emellan kl. 6 och 7 e. m. Kyrkan var väl uppförd och störtade icke samman vid jordskalfvet. Man trodde att kyrkan med omgifning skulle blifva bevarad äfven för eldsvådan, emedan vinden ej låg åt det hållet. Men när vattnet i staden tog slut, och man ej kunde fortsätta släckningsarbetet, fick elden tillfälle att utbreda sig med oemotståndlig kraft. Till Rincon-backen banade sig lågorna med stark fart väg från olika håll. Intet kunde mera motstå elden, och dess byte blef äfven vår vackra kyrka. — Mitt hem var nära kyrkan. När elden kastade sig öfver min bostad, och jag nödgades lämna äfven den till rof åt lågorna, gick jag till närmaste gathörn för att ännu en gång se vår kyrka. De templet omgifvande gårdarna voro då redan i lågornas våld, men kyrkan stod ännu orörd af elden. När jag så stod där och såg, observerade jag bredvid mig en finsk kvinna, en olycklig hustru, som lidit mycket. Hennes man var en drinkare, därför var hemmet uselt, och de fingo ofta lida nöd. Kvinnan besökte våra möten för att höra Guds ord, och hennes man hade lofvat att börja gå i kyrkan samt ansluta sig till församlingen, när den nya kyrkan blefve färdig. Hustrun hoppades att äfven mannens sinne skulle förändras, och lyckan ännu återvända till hemmet, när man skulle få honom att höra Guds ord. Där stod nu också kvinnan för att ännu en gång se kyrkan. Ingenting nämnde hon om sin man, som äfven en dylik olycksdag kunde vara drucken, ingenting

om sitt fattiga hem, som hon nu måste lämna. Gråtande klagade hon bara öfver, att kyrkan genast brinner; hon såg att hennes vid denna fästade förhoppningar äfven skulle läggas i aska. Den stackars kvinnan hade aldrig haft råd att uppoffra något för kyrkan, men det var likväl också hennes kyrka, och det var svårt att afstå från den. Hettan tvang oss att lämna platsen. Jag begaf mig för att uppsöka min familj, som hade tagit sin tillflyckt till våra vänner på andra sidan viken. Då jag i sällskap med pastor Ahlman hade färdats ett litet stycke, kommo vi till ett gathörn, därifrån vi åter kunde se kyrkan. Den var då redan ett byte för lågorna, och det dröjde ej länge, förrän endast ruinerna af den stodo kvar. Kyrkan var till all lycka brandförsäkrad för 8,000 dollar. Men dess värde utgjorde cirka 11,000 dollar, och sålunda var församlingens förlust rätt anseelig. Invertarierna tillhörde sjömansmissionen och de voro, såsom äfven hela biblioteket, obrandförsäkrade.

Vår församling skingrades alldeles. Största delen af de finskatalande församlingsmedlemmarna hade flytt till städerna Berkeley och Oakland. Söndagen efter branden församlades vi i Oakland i en svensk kyrka. Vi kunde ej tillbakatränga tårarna, då vi åter sammankommo under främmande tak, och då vi erinrade oss våra förstörda hem och vår kyrka, vårt gemensamma hem. Af Guds ord fingo vi nytt mod och hopp. — De svenskatalande af vår församling hade stannat kvar på San Francisco sidan. När vi första gången efter branden församlades till ett uppbyggelsemöte i en lokal, som tillhörde en församlingsbo, hade de infunnit sig ända till trängsel. Öppna voro då hjärtan för Guds ord. Och då en af församlingsmedlemmarna läste ur en liten bok om jordiska och himmelska, om förgängliga och oförgängliga boningar, öfvervåldigades alla af djup

rörelse. Vi förstodo då så väl, att allt, som tillhör jorden, är förgängligt. — Nedslående var det nog, att se de yttre resultatet af långa års ansträngningar lagda i aska; eget arbete kändes intigt, egen kraft ringa. Herren ville frigöra våra hjärtan från världen och uppmana oss alla att söka den eviga staden, hvares grundvalar aldrig svikta. — Vi funno oss i vårt öde och vi insågo, att hufvudmålet för vårt arbete och våra sträfvanden icke består i en vacker kyrkobyggnad utan i Guds härlighet. Då eldsvådan i staden blifvit släckt, begynte vi därföre uppgöra planer för uppförandet af en provisorisk samlingslokal. Och länge dröjde det ej, förrän möteslokalen, i hvilken man nu på femte året har församlats, var färdig. Och mycket behöflig har den varit. Man har redan planerat att uppbygga en ny kyrka, och af behovet påkallad vore den, men ännu har man ej riskerat att vidtaga med byggnadsarbetet. Andra möteslokaler hafva våra landsmän nog byggt, men församlingen logerar i en provisoriskt uppförd låg boning. Vi hoppas likväl, att vår hårt pröfvade församling snart vågar taga itu med byggnadsarbetet, så att på »Rincon»-kullen åter reser sig en finsk kyrka och den finska församlingens i San Francisco älsklingsplan omsider blifvit förverkligad.

A. Renvall.

Minnen af väckelser inom församlingsmedlemmarnas krets.

Tungt kännes understundom arbetet för Guds rike, när åkern, som kräfver ens vård, synes stenig och karg. Men jubel uppfyller hjärtat och all möda glömmes, då Herren stundom i sin stora nåd låter sina arbetare se det utsådda ordet bära frukt, när i väckta hjärtan uppstiger frågan: »Hvad bör jag göra för att blifva salig?» — De äro ljufliga tider, hvilka arbetaren aldrig förgäter. Äfven i församlingen i San Francisco hafva förekommit sådana väckelsetider, då man fått fröjda sig öfver att antalet af dem, som höra Herren till, förökats. Sådana tider upplefde man år 1892. I Sjömansvännen skrifver pastor M. Tarkkanen därom: »Så begynte vi sistlidne år att hålla finska samtals- och bönemöten i prästgården. Det var fastlagstiden, då det äfven predikades uti missionslokalen öfver Kristi lidandes historia. Dessa voro de yttre omständigheterna. Men Guds Ande begynte arbeta ibland oss. Den ena efter den andra blef orolig och började fråga efter sin frälsning. Jesu nåd och den fria syndaförlåtelsen i hans blod blef klar för sargade hjärtan, för somliga plötsligt, för andra så småningom, för några under den allmänna predikan, för andra under eftermöten och enskilda samtal. Den ena ledde den andra till Jesus. Det var klarligen Guds verk icke människornas. I synnerhet skedde väckelserna bland dem, hvilka hade

troende föräldrar i hemlandet, hvilkas trogna förböner blefvo hörda. Många söner och döttrar blefvo sålunda andeligen återgifna äfven åt sina jordiska föräldrar. Brodden växte så härligen upp och med innerlig kärlek voro de fästade vid Herren och hvarandra.»

Ett liknande skördeår var äfven 1898, då man fick förnimma fläktar af Herrens ande, och då många blefvo omvända. Äfven då höllos träget sammankomster i familjer och i prästgården, och man diskuterade ofta privatimspörsmål berörande själarnassalighet. Dessutom har en och annan nu och då blifvit omvänd. De väcktas skara bildade en familj, hvars medlemmar kände hvarandra och älskade hvarandra. Stormar och pröfningar fick äfven församlingen vidkännas, och stundom trängde andlig sömnaktighet och kallsinnighet i dess medlemmars hjärtan förlamande verksamheten. Det var tider då själar sållades, slagget brändes i präfningsgarnas glödande ugn. Underbar är Herren, när han uppfostrar. Han är tålmodig och för sin svaga hjord ehuru genom strider till seger. — Mycket vore att förtälja från dessa väckelsens tider, men det faller sig svårt att tala om sådana personers omvändelse, som ännu befinna sig vid lif. Därför berättar jag endast om några af våra vänner, som redan hafva ingått i den eviga hvilan.

Robert K. hade varit i San Francisco redan många år, förrän den förste finske sjömanprästen anlände dit. Den tiden ansågo sjömännen logerandet i boardinghus vara så naturligt, och kroglifvet betraktades såsom något lofligt. Boardinghuset hade blifvit äfven K:s hem, och då han ej längre orkade färdas på hafven, blef han biträde åt boardingmästaren. — Då finska sjömansmissionen grundades i staden och Kristi evangelium begynte förkunnas, fick ordet verka också i

hans hjärta. Han lämnade sin förra sysselsättning samt började bedriva handelsrörelse. Senare tjänstgjorde han — jämte det han skötte sin lilla affär — såsom vår missions vaktmästare. Han talade icke mycket, men alltid var han färdig att tjäna andra. Då man arrangerade samkväm eller förehade andra praktiska bestyr, var han alltid med. Han var den äldste i hopen, men likväl alltid den flinkaste och den förste att hjälpa. Alla församlingsmedlemmar hyste aktning för honom och somliga benämnde honom »far». Då han firade sin födelsedag, bjöd han vännerna till sig. Då vi voro tillsammans för att högtidlighålla, enligt hvad jag erinrat mig, hans 60:de födelsedag, läste han ur en liten bok om tre skilda slag af födelse. Efter att hafva läst yttrade han att den sista af dessa, den, genom hvilken man ingår i härligheten, stod honom ännu åter. Ett år därefter, just på hans födelsedag, stodo vi invid hans graf för att gömma honom i evighetens ro. I sin lifstid gjorde han intryck af att bära på en tung börda, men på tröskeln till evigheten fick Guds nåd rikligare än förut flöda i hans hjärta, och Herrens ande fick leda honom till Guds barns ljufviga frihet. En af hans älsklingslåtar var: »O himmelska Jerusalem, Jag längtar efter dig. — Den trötte vandrarn längtar hem, Från vedermödans stig!» Hoppet hade gått i fullbord, vandringsmannen hade sluppit hem.

Församlingens »mor» kallades en gammal änka vid namn Johanna. Elände hade förr i tiden härskat i hennes hem, då hennes man och hon själf hvardera varit fångna i dryckenskapens snaror. Då mannen dött, hade enkan blifvit med fyra minderåriga barn att vårda, och genom att tvätta kläder måste hon förskaffa dem deras uppehälle. De kommo emellertid till rätta. Guds ord fick verka i ankans hjärta och hon öfvergaf

sin forna synds vägar. Småningom under årens lopp klarnade för henne Kristi kärlek, och i Guds skola blef hon en bepröfvad ödmjuk kristen. Man blef varm om hjärtat, när man hörde henne tacka Gud för den oändliga nåd, som hon fått röna, och för den stora, äfven yttre välsignelse, som hon fått njuta. Så lifligt står det för mig, huru hon en gång en långfredagsafton, då vi sammankommit för att i minnet återkalla Kristi död och för att begå Herrens nattvard, efter gudstjänstens slut begynte högt inför alla tacka Gud för den nåd hon undfått, och följande hennes exempel instämde mången i tacksägelsen. Hennes ungdomliga hjärtliga uppförande verkade att de unga inom församlingen, hvilka ej hade där eget hem ej heller moder, fästade sig vid henne och började kalla henne »mor». Och då det behöfdes moderlig hjälp och moderliga råd, tog man vanligtvis sin tillflykt till henne. Alldeles som ett barn sörjer sin moders död, sörjde därför församlingen, då denna änka lades på sjukbädden och afled. Svåra voro hennes kroppsliga smärtor, då hon låg på sin dödsbädd, men Gud styrkte henne med en underbar inre frid. På väggen i sitt sofrum ofvanför sitt hufvud hade hon låtit uppsätta bibelspråket: »Se, jag har tagit dina synder ifrån dig och har klädt dig i högtidskläder.» Zach. 3: 4. På dessa ord riktade hon sina blickar, då plågorna ansatte henne, och genom dem hämtade hon frid och kraft, tills hon flyttade till det himmelska hemmet, där hon klädd i högtidskläder evigt får sjunga lofsånger inför Lammets tron.

På ett underbart sätt utförde Herrens Ande sitt verk äfven i sjöman Iikkas familj. Då vår mission började sin verksamhet hade också han med sin hustru jämte andra slutit sig till kyrkoföreningen. Mannen var ju äfven en af föreningens funktionärer och erhöi därvid

en gång ett blodsår, när han aflägsnade en drucken, som hade kommit för att störa mötet. Men predikan om Kristi evangelium tillfredsställde dem icke, och hvardera öfvergåfvo de kyrkoföreningen. Personer, hvilka voro deras vänner, hörde till kyrkoföreningen och därför kommo äfven de likväl i beröring med Guds ord. När sålunda ofvannämnda år 1898 en till församlingen hörande kvinna vid namn Margareta firade sin namnsdag, och en stor skara af församlingsmedlemmarna voro församlade hos henne hade äfven Iikkas hustru såsom inbjuden infunnit sig. Det fanns ej tillräckligt stolar i rummet och därför sutto de flesta på golvet. Man talade och läste Guds ord, samtalande om det, samt sjöng och bad. Det var så hemtrefligt, vi kände att Herren var med och välsignade och att vi voro ett i Honom. Iikkas hustru fick af Herrens ord ett stygn i hjärtat. Då hon kände att hennes frid blifvit störd, grämde hon sig öfver att hon alls gått i ett sådant sällskap. Men Herren lämnade henne icke. Ordet måste hon ännu komma att höra, och till slut blef synden henne så tung, att hon måste öfverlämna sig åt Guds nåd för att få frid. Då Iikka såg sin hustru förändrad och hörde hennes bekännelse, sade han: »Aldrig blir jag så galen, att jag skulle tro på sådant.» Men Herrens eld träffade äfven honom. En lång tid försökte han dölja det. Han insjuknade i en bröstsjukdom och måste därför en längre tid hålla sig hemma. Ofta talade man till honom om Herren, men han föreföll så oböjlig. Hustrun märkte likväl, att mannen, då han var ensam, i hemlighet läste bibeln. Mannen tyckte att där i bibeln funnos så många brister och därför var det så svårt att tro på dess ord. Då hans forna kamrater förnummo, att man talade med honom om Gud, blefvo äfven de bekymrade och de besökte

honom för att varna honom för att tro på Guds ords galenskaper. Men fåfängt var motståndet. En dag störtade otrons murar, och syndabördan blef honom så tryckande, att han ej längre förmådde strida mot Herrens Ande. Han skickade att söka sjömansprästen för att få tala med denne. En underbar förändring hade skett med honom och det var lätt att nu samtala med honom. Hos Gud och i Guds ord fanns det nu mera inga brister, han var nu själf full af synder och brister. Äfven det tryckte honom så tungt, att han haft kunskap om Herrens ord och hade hört det så mycket, men likväl förkastat det. Därför låg honom tungt på hjärtat frågan: »Har en sådan här ännu nåd?» Genom Herrens ord fann han frid i Kristus. Dyrbara blefvo honom i synnerhet Jesu ord: »Kommen till mig i alla, som arbeten och ären betungade, och jag vill vederkvicka Eder.» En högtidsstund firade vi i detta hem, då Iikka ännu samma dag på kvällen begick Herrens nattvard. Par dagar efter denna händelse förlorade han sin talförmåga. Då han ej kunde tala, ej heller framställa frågor, hade han stor hjälp af bibelns ord, som han i sin ungdom i hemmet hade hört och hvaraf han ännu ihågkom mycket utantill. En vecka eller en och en half därefter ingick han i evigheten.

På hans enka hvilade nu omsorgen om sex minderåriga barn. Genom att tvätta kläder måste också hon skaffa dem bröd. Ett tungt arbete förelåg henne, men hon kom ändå till rätta, ty Herrens välsignelse var med. Hemmet var lyckligt, modren hade glädje af sina barn, och då de blefvo större, började enhvar med sitt arbete bistå modren. Så förflöt lyckligt något år, till dess familjen åter träffades af en pröfning. Den 18 april 1906 den stora olycksdagen för San Francisco uppbrann vid den jordbäfningen följande stora eldsvådan

äfvén deras hem. Änkan samlade ihop något af sina tillhörigheter och flyttade med barnen för att söka en fristad. Tusenden flydde samma väg som de, och i denna villervalla försvann det yngsta barnet, en liten flicka. I ångest och nöd råkade familjen. Man sprang hit och dit, frågade och sökte. Modern höll på att råka i förtviflan, då hon tänkte på sitt försvunna barn. Staden var ett eldhaf. Flickan kunde blifva lågornas rof eller blifva nedtrampad af de skyndsamt flyende människorna. Äfvén ett par poliser kommo till hjälp, och slutligen fann man barnet i ett litet poliskontor i stadens utkant. En polis hade funnit det gråtande på gatan och fört det i säkerhet. Först när den lilla blef funnen, lugnade sig modren och syskonen, och de begåfvo sig tillsammans att söka sig ett nytt hem. Efter branden lefde änkan omkring tre år. Senaste år blef det hennes tur att flytta till hemmet i himmeln.

Då jag tänker på den kristna församlingens och vår missions arbete, erinrar jag mig ofta denna moder med sina barn. Då ett af barnen förkom, kunde modren ej lämna det och tänka: »Ännu har jag ju fem kvar, må det gå, det är ju dess egen skuld, att det tappades bort.» Ej heller kunde hon tänka: »Jag måste vakta mina egodelar, icke kan jag börja springa efter mitt barn.» — Nej, det var såsom allt hade gått förloradt, då ett af barnen kommit bort. Kärleken tvang modren att göra sitt allt för att återfinna sitt barn. Och först när hon funnit det, kunde hon blifva lugn. På samma sätt bör äfvén den kristna församlingen, vår andliga moder, uppsöka sina bortkomna barn, tills de alla äro församlade vid Kristi kors.

Gif, Herre, åt hemlandets kyrka mycken sådan moderskärlek, gif däraf äfvén åt församlingen i San Francisco.

A. Renvall.

SIHTO AISKUNNINSTITUUTTI
MIGRA AISKUNNINSTITUUTET
Pilsen 1003
20500 Tuusula ☎ (02) 231 7536
Fax (02) 233 9460

